

GG+

AKTUALNO
POGOVOR
ZANIMIVOSTI
ZGODBE
RAZGLED

Kako je Franc Mubi postal Skalar

Zgodba, popisana v knjigi z naslovom *Več kot stoletje in pol*, ki jo je napisal Tine Golež za Mohorjevo založbo v Celovcu, je pripoved o Bajžljevi rodbini iz Tupalič v preddvorski občini in o času med letoma 1753 in 1921.

JOŽE KOŠNJEK

Kdor se je udeležil pogovora Ivke Sodnik s Tineto Goležem, profesorjem fizike na Škofijski gimnaziji v Šentvidu, navdušenim raziskovalcem zgodovine in rodoslovja, o njegovi knjigi *Več kot pol stoletja in pol* v gradu Dvor, je veliko slišal o zgodovini Preddvora, Kokre, Jezerskega in Bele ter Železne Kaple na koroški strani. Zgodba zgodovinskega romana se začne v Preddvoru leta 1753, se nadaljuje v Tupaličah in konča leta 1921 v Olševku.

Avtor je postavil v središče tri osebe, čeprav opisuje knjiga tudi usode mnogih ljudi in dogodke, ki so se zgodili v teh krajih v stoletju in pol. V središče je postavljena

In prav o njem teče v romanu beseda. Bil je nepismen, vendar priden, bister in podjeten fant, pripraven za vsako delo. Prihod Francozov je vnesel med ljudi nemir. Fantje so se bali vpoklica v Napoleonovo vojsko. Med njimi je bil tudi France. Med rokovnjače ni hotel, zato je skupaj še s štirimi fanti leta 1811 s pomočjo Suhadolnikovega hlapca po skritih in nevarnih poteh pobegnil na Jezersko, ki je ostalo pod Avstrijo, Kokra in Preddvor pa sta bili pod Francozi. Brat Andrej, ki je ostal doma, mu je za preživetje izplačal del 200 goldinarjev deleža. Imel je tudi srečo. Ker je v Kokri pred razbojniki rešil sorodnika veleposestnika Jožefa Fuchsa, mu je ta pomagal. Naselil se je v Pajko-

Mag. Tine Golež, pisec zgodovinskega romana o rodbini Mubi iz Tupalič / Foto: Primož Pičulin

Knjiga veliko pove o času, v katerem se dogaja Mubijeva zgodba. Na primer o prvem ljudskem štetju leta 1754, o popisu imetja in za vojsko sposobnih fantov in mož, o odnosu posvetne in cerkvene gosposke do podložnikov, o letu 1770, ko so oštevilčili vse hiše, o zvitihi načinih ponemčevanja otrok v Železni Kapli ter o posestni sliki tedanje preddvorske župnije, v kateri so naštehi kar 4280 duš.

Bajžljeva domačija v Tupaličah, na kateri sta takrat gospodarila Franc Mubi, rojen leta 1738, in žena Meta, leta 1754 rojena Celar z bližnjega Brega z dekliskim priimkom Celar. V zakonu se jima je rodilo deset otrok, od katerih so trije kmalu umrli. Leta 1786 je bil rojen deček, ki so mu dali očetovo ime France.

vem gradu nad Štularjem, ki dejansko ni bil grad, ampak skromna hiša. Začel se je ukvarjati s priprego. Kupil je dva vola, ki sta pomagala furmanom čez Jezerski vrh. Vol je bil močan, pa še volovsko meso je imelo boljše ceno kot konjsko. Dobro je služil. Bil je tudi umen čelbar.

France je ostal na Jezerskem – leta 1814 je umrl njegov oče Franc – in se poročil z domačinko Uršo Štular. Zaradi dobrega poznanstva s posestniki v dolini Bele je blizu takratnega zdravilišča z zdravilnimi vreli leta 1823 zgradil gostilno, ki so ji rekli Pri Skalarju. Na tem mestu je namreč padla na cesto velika skala, ki so jo morali razbiti. Gostilna je bila znana in dobro obiskana. Žal je žena Urša leta 1826 med rojevanjem hčerke Jerice skupaj z njo umrla. Leto kasneje se je Franc poročil z Ano Tržan. Doma je bila z Vrhniko in je bila izvrstna kuharica pri lastniku toplic Mihi Pesjaku, ki je bil doma iz Kroke. Leta 1938 je Ana, ki je imela s

Francem sedem otrok, umrla. Tretja žena je bila Marija Skrubej, doma iz Črne na Koroškem. Tudi sta imela sedem otrok. Zadnji je bila Barbara leta 1855, ko je bil France star 69 let. Pred Barbaro je bil leta 1850 rojen Anton, ki je druga glavna oseba v zgodbi. Oče Franc je umrl leta 1883, malo pred 97. rojstnim dnem. Pred smrtjo se je pogosto oziral proti Jezerskemu vrhu, za katerim so bile njegove rodne Tupaliče.

S tremi ženami je imel 19 otrok!

Anton in Jerica

Anton, najmlajši sin pokojnega Franca, je odigral pomembno vlogo pri ohranjanju slovenstva v kapelski

dolini in pri njenem razvoju. Tine Golež piše, da je bil za tiste čase med bolj izobraženimi, zato je lahko ljudem svetoval. Udeleževal se je ljudskih taborov, ki so jih organizirali tudi na Koroškem. Leta 1899 je bil med ustanovitelji belske slovenske posojilnice, ki je združila skoraj sto posestnikov. Bil je župan občine Bela, ustanovljene leta 1861, v kateri je takrat živelo 3000 slovensko in le 40 nemško govorečih. V Kapli pa je bilo nemškutarjev več in zato so ga na raznih zborih zmerjali. Bil je med zagovorniki zgraditve železnice od Sinče vse do Kaple. Njegova sestra Katarina je bila mati prve slovenske

doktorice znanosti na Koroškem dr. Angele Piskernik.

Anton se je leta 1880 poročil z Jero Jerlich, s katero sta imela enajst otrok. Trije so kmalu umrli. Zakon je trajal do leta 1903, ko je mama Jera umrla. Anton se je odločil, da ne bo iskal druge žene. Čeprav ga je na županškem mestu nasledil Luka Pibernik mlajši iz Lepene, je bil še dejaven. Bolezen je bila vedno hujša. Julija leta 1912 se je od njega poslovilo osem otrok ter množica ljudi.

Med njimi tudi njegova hči Jerica, rojena 1894. Ona je tretja osebnost knjige. Ni šla po poti sestrične dr. Angele Piskernik in se ni odločila za učiteljski poklic. Odšla je v pisarno trgovca Gruntariča v Ljutomer. Potem se je vrnila na Koroško. Delala je na deželni vladi. Vedno je bila pri roki, če je bila potrebna uporaba slovensčine. Zaradi pridnosti so jo spoštovali. Za Skalarjevo gostilno, ki je bila med boji za mejo hudo razdejana in je danes ni več, sta skrbeli sestre Klara in Rezi. Jerica je skupaj s sodelavcem in z odličnim priporočilom odšla na slovensko glavarstvo v Velikovec, po zgubljenem plebiscitu pa se je uprava preselila na Ravne. Tudi tu je sodelovala z nadporočnikom Ivanom Milačem z Olševka, kamor sta se leta 1921 tudi preselila in poročila. Ta Jerica je babica Tineta Goleža, pisca knjige o poldrugem stoletju Mubijev rodbine.